
GREEN DEAL

Yhdyskuntajäteveden
puhdistamisen
green deal -sopimus

1

SOPIMUSOSAPUOLET

Tämän sopimuksen osapuolet ovat valtion puolesta ympäristöministeriö (myöhemmin ministeriö) ja vesihuoltoalan puolesta Suomen Vesilaitosyhdistys ry ja Suomen Kuntaliitto ry (myöhemmin yhdistykset). Kuntaliitto on sopimusosapuolena, sillä se edustaa merkittävää osaa jätevedenpuhdistamoiden omistajista (kuntia), sekä sellaisia kuntien vesihuoltolaitoksia ja erillisiä organisaatioina toimivia jätevedenpuhdistamoja, jotka eivät ole Vesilaitosyhdistyksen jäseniä.

Yksittäinen vesihuoltolaitos tai jätevedenpuhdistamo (ollessaan erillinen organisaatio) voi sitoutua tähän sopimukseen tekemällä sitoumuksen sopimuksen kohdassa 5 esitetyllä tavalla ja sitoutumalla sopimuksen tavoitteiden edistämiseen ja sopimuksen kohdassa 5 määriteltyjen toimenpiteiden toteuttamiseen.

2

LÄHTÖKOHDAT JA MÄÄRITELMÄT

Suomessa on lähes 400 yhdyskuntien jätevesiä puhdistavaa laitosta, joiden merkitys vesiensuojelussa on suuri. Noin 85 prosenttia maamme asukkaista on keskitetyn viemäröinnin ja jätevedenpuhdistuksen piirissä.

Yhdyskuntajätevedenpuhdistamot voivat olla joko vesihuoltolaitoksen hallinnoimia tai erillisiä organisaatioita. Vesihuoltolaitos voi olla osittain tai kokonaan kuntaomisteinen osakeyhtiö, kunnan liikelaitos tai taseyksikkö taikka osuuskunta. Toimiessaan erillisenä organisaationa jätevedenpuhdistamo on tyypillisimmillään osakeyhtiömuotoinen toimija, joka on kokonaan tai osittain kuntien omistama.

Tämä sopimus koskee ympäristöluvanvaraisia jätevedenpuhdistamoja, eli niitä jätevedenpuhdistamoja, jotka käsittelevät asukasvastineluvultaan (AVL) vähintään 100 asukkaan jätevesiä. Määrälliset tavoitteet on kuitenkin asetettu vain kaikille vähintään 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoille, joiden osalta tavoitteiden toteutumista myös seurataan. Asukasvastineluku (AVL) on biologisesti hajoavien epäpuhtauksien mittayksikkö, joka vastaa yhden henkilön vuorokaudessa tuottamaa keskimääräistä kuormitusta.

Yhdyskuntajätevesissä tärkeimmät ympäristön kuormittajat ovat orgaanisen aineen aiheuttama hapenkulutus, kiintoaine, fosfori ja typpi. Edellä mainittuja ympäristön kuormittajia poistetaan jätevedenpuhdistamoilla puhdistamojen ympäristöluvuissa asetettujen määräysten mukaisesti, jolloin niistä ei pitäisi aiheutua merkittävää ympäristön pilaantumista. Lupapäätöksissä on kuormittajille asetettu raja-arvot, joissa on pysyttävä. Suomessa lupamääräyksen mukaiseen kuormitukseen lasketaan mukaan myös verkosto-ohitukset. Yhdyskuntajätevesissä on myös vesiympäristölle haitallisia aineita, joiden poistamiselle ei ole toistaiseksi asetettu määräyksiä, mutta niitä poistuu joka tapauksessa jonkin verran puhdistusprosessin yhteydessä.

Jätevedenpuhdistamon toimiessa ympäristölupansa määräysten mukaisesti kehittyä toiminnassa samalla osaamista ja uusia menettelytapoja, jotka antavat edellytyksiä puhdistamolle toimia vapaaehtoisesti vieläkin paremmin, kuin lupamääräykset edellyttävät. Ympäristölupien vaatimukset usein kannustavat esimerkiksi tehtäviinsä vahvasti sitoutuneita puhdistamonhoitajia kokeilemaan ja kehittämään aktiivisesti uusia tapoja toimia. Kun uusia ratkaisuja ja menettelytapoja löydetään, halutaan niitä usein myös jakaa alalla avoimesti muillekin puhdistamoille.

Näistä lähtökohdista sopimusosapuolet solmivat vuonna 2012 suositussopimuksen yhdyskuntajätevesien pintavesiä rehevöittävän ravinnekuormituksen vapaaehtoiseksi vähentämiseksi vuoden 2015 loppuun mennessä. Sopimus oli voimassa 31.12.2016 asti. Suositussopimus perustui valtioneuvoston 23.11.2006 hyväksymään periaatepäätökseen ”Vesiensuojelun suuntaviivat vuoteen 2015”.

Vuoden 2014 ympäristönsuojelulain muutoksessa luovuttiin määräaikaan sidotusta ympäristölupapäätöksen tarkistamisesta ja lupapäätökset ovatkin nykyään voimassa toistaiseksi. Ympäristöluvan muuttaminen on hallinnollisena prosessina pääsääntöisesti sama kuin uuden luvan hakeminen ja se edellyttää toiminnanharjoittajan tekemää hakemusta tai tietyin ehdoin viranomaisen, haitankärsijän tai muun määritellyn tahon aloitetta.

Sopimusosapuolet ovat yhteisesti todenneet, että vapaaehtoisella sopimisella pintavesien kuormituksen vähentämiseksi voidaan joustavasti edistää vesiensuojelua ja viemärlaitostoiminnan kehittämistä. Kun jätevedenpuhdistamo tekee vapaaehtoisesti lupaa parempaa tulosta, ei lupapäätöksen tarkistamiselle olisi tältä osin tarvetta. Sopimusosapuolilla on yhteinen näkemys siitä, että tärkeinä pidetyistä kehittämistavoitteista ja niitä tukevista toimenpiteistä on hyödyllistä sopia edelleen kolmannen vesienhoidon suunnittelukauden loppuun asti.

Ympäristöministeriö pilotoi green deal -sopimusmallia ensimmäisen kerran vuonna 2016. Pilotoinnista saatujen hyvien kokemusten pohjalta on toimintamallia kehitetty johdonmukaisesti, sopimuksille on luotu omat kriteerit ja pelisäännöt, ja sopimuksia on allekirjoitettu useissa eri teemoissa. Green deal -sopimusmalli pohjautuu yhteisten kunnianhimoisten ja seurattavissa olevien tavoitteiden asettamiseen eri sidosryhmien kesken ja luo toimijoille puitteet sitoutua laajasti järjestelmällisellä tavalla yhteisesti asetettujen tavoitteiden edistämiseen. Soveltamalla tässä tapauksessa green deal -sopimusmallia, tuodaan tämän sopimuksen tavoitteet ja toimet osaksi ympäristöministeriön green deal -kokonaisuutta, ja esimerkiksi seuranta ja tuloksista viestiminen tapahtuvat green deal -sopimusmallin periaatteiden mukaisesti.

Sopimuksessa tarkoitetaan sitoumuksella ympäristöluvanvaraista jätevedenpuhdistamoa hallinnoivan vesihuoltolaitoksen tai erillisenä organisaationa toimivan ympäristöluvanvaraisen jätevedenpuhdistamon sitoutumista tämän sopimuksen tavoitteiden edistämiseen ja sopimuksessa määriteltyjen puhdistamoita koskevien toimenpiteiden toteuttamiseen. Sitoumus tehdään sitoumus2050.fi -sivustolla. Tällä sopimuksella ja siihen tehdyillä sitoumuksilla sopimusosapuolet ja sitoumuksen tehneet toimijat sitoutuvat omalta osaltaan edistämään yhteiskuntasitoumuksen periaatteiden toteutumista. Yhteiskuntasitoumus on Suomen kestävän kehityksen toimikunnan tulkinta siitä, mitä kestävä kehitys tarkoittaa. Siinä sovitaan toimintatavoista ja tavoitteista, joilla julkishallinto yhdessä muiden toimijoiden kanssa edistää kestävä kehitystä.

3

SOPIMUKSEN TAVOITTEET

Tällä sopimuksella sovitaan yhdyskuntien jätevesistä ympäristöön aiheutuvan ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormituksen vähentämisen vapaaehtoisista tavoitteista ja toimenpiteistä.

Valtakunnallisena tavoitteena on, että vuoden 2027 loppuun mennessä kaikilla suuremmilla kuin 10 000 AVL jätevedenpuhdistamoilla 90 % ja yhtä suurilla tai pienemmillä kuin 10 000 AVL jätevedenpuhdistamoilla 80 % jätevedenpuhdistamoiden velvoitetarkkailujen yhteydessä ilmoitettavista tuloksista on kyseisten puhdistamoiden ympäristöluvuissa kyseisille tarkkailtaville parametreille asetettuja lupamääräysten raja-arvoja parempia. Määrälliset tavoitteet

eivät koske alle 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoiden tuloksia. Määrälliset tavoitteet on rajattu yhdyskuntajätevesidirektiivin mukaisesti koskemaan kaikkia direktiivin piirissä olevia vähintään 2 000 AVL taajamien jätevesiä käsitteleviä puhdistamoja, joista jo direktiivin vaatimusten mukaisesti kerätään tämänkin sopimuksen tavoitteiden toteutumisen seurannan tueksi tarvittavaa tietoa. Tarkasteltavat parametrit ovat kunkin vähintään 2 000 AVL puhdistamon osalta kaikki sen ympäristöluvassa määritetyt velvoittavat parametrit. Asetettujen prosenttitavoitteiden (90 ja 80 % tuloksista raja-arvoja parempia) saavuttamista seurataan valtakunnallisella tasolla, mutta sopimuksen tavoitteiden seurannan tueksi tehdään jätevedenpuhdistamokohtainen tarkastelu kaikista vähintään 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoista. Esimerkki tehtävästä tarkastelusta on esitetty sopimuksen liitteenä 1. Nykytilaa on kuvattu sopimuksen erillisessä liitteessä 2.

Valtakunnallisena tavoitteena on lisäksi vuoden 2027 loppuun mennessä alittaa kaikkien vähintään 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoiden ympäristölupien lupamääräysten raja-arvojen laskennallisesti sallima kokonaiskuormitus vesistöön. Määrälliset tavoitteet on rajattu tässäkin tapauksessa yhdyskuntajätevesidirektiivin mukaisesti koskemaan vain kaikkia direktiivin piirissä olevia vähintään 2 000 AVL taajamien jätevesiä käsitteleviä puhdistamoja, koska niistä jo kerätään direktiivin vaatimusten mukaisesti tämänkin sopimuksen tavoitteiden toteutumisen seurannan tueksi tarvittavaa tietoa. Tavoitteena on, että kaikkien laskennan piirissä olevien jätevedenpuhdistamoiden todellinen vuosittainen kuormitus on enintään taulukossa 1 esitetyn mukainen:

Taulukko 1 Jätevedenpuhdistamoiden todellinen vuosittainen kuormitus

Biologinen hapenkulutus (BOD ₅ ATU)	2600 tonnia
Fosfori	100 tonnia
Ammoniumtyppi	400 tonnia
Kokonaistyyppi	2800 tonnia

Tavoitteena on myös vähentää vähintään 100 AVL, mutta pienempien kuin 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoiden käsittelemistä yhdyskuntien jätevesistä ympäristöön aiheutuvaa ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormitusta. Tälle ei kuitenkaan ole asetettu määrällisiä tavoitteita.

Edellä esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi sovitaan sopimusosapuolten velvollisuuksista sekä toimenpiteistä, joita sitoumuksen tekevät vesihuoltolaitokset tai erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot toteuttavat toimintaansa sopivalla tavalla.

Yksittäiset vesihuoltolaitokset tai erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot sitoutuvat toimenpiteisiin, joilla ne voivat edistää valtakunnallisten määrällisten tavoitteiden saavuttamista (vähintään 2 000 AVL puhdistamot) tai vähentää yleisesti yhdyskuntien jätevesistä ympäristöön aiheutuvaa ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormitusta (vähintään 100 AVL puhdistamot ja pienemmät kuin 2 000 AVL puhdistamot). Yksittäinen vesihuoltolaitos tai erillisenä organisaationa toimiva jätevedenpuhdistamo ei sitoudu vähintään 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoidensa osalta suoraan edellä mainittuihin määrällisiin tavoitteisiin, eikä tavoitteiden toteutumista seurata jätevedenpuhdistamokohtaisesti. Kaikki sitoumuksen tekevät vesihuoltolaitokset tai erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot voivat kuitenkin asettaa toiminnalleen omia tavoitteita aiheuttamansa kuormituksen vähentämiseksi. Näiden tavoitteiden saavuttamista ei kuitenkaan seurata tehtyjen sitoumusten raportoinnin yhteydessä.

Sopimuskauden aikana voidaan sopimusosapuolten (johtoryhmän) yhteisellä päätöksellä tavoitteita päivittää ja uusia tavoitteita lisätä, mikäli esimerkiksi tekninen tai käytäntöjen kehitys tai muutokset jätevedenpuhdistusta koskevilla yleisillä tavoitteilla (esimerkiksi yhdyskuntajätevesidirektiivin kautta tulevat muutostarpeet) edellyttävät tavoitteiden päivittämistä tai täydentämistä. Mikäli sopimusta päivitetään/täydennetään myöhemmin esimerkiksi asettamalla sopimukselle uusia tavoitteita tai päivittämällä olemassa olevia tavoitteita kunnianhimoisemmiksi, päivitetään/täydennetään samalla tarvittaessa sopimusosapuolten ja sitoumuksen tekevien toimijoiden toimenpiteitä. Uusia toimenpiteitä voidaan myös lisätä ilman tavoitteiden päivittämistä/täydentämistä. Sopimuksen johtoryhmä päättää sopimuksen sisällön päivittämisestä/täydentämisestä. Johtoryhmän kokoonpanoa ja toimintaa on kuvattu tarkemmin sopimuksen kohdassa 7. Samalla tulee tarvittaessa niiden toimijoiden, joita tehty sopimuksen muutokset koskevat, päivittää/täydentää aiemmin tekemänsä sitoumukset vastaamaan päivitetyn/täydennetyt sopimuksen sisältöä. Ensimmäisen kerran sopimuksen tavoitteita tarkastellaan uudelleen sopimuksen kohdassa 6 kuvatun ensimmäisen kokonaisvaltaisen arvioinnin yhteydessä.

4

SOPIMUSOSAPUOLTEN VELVOITTEET

4.1 Suomen Vesilaitosyhdistys ry ja Suomen Kuntaliitto ry (yhdistykset)

Tavoitteiden saavuttamiseksi yhdistykset omilla rooleillaan:

- tiedottavat jäseniään sopimuksesta ja kannustavat heitä sopimuksen toimenpiteiden toteuttamiseen ja sitoutumaan sopimukseen tekemällä oman sitoumuksensa;
- laativat yhteistyössä muiden tahojen kanssa *hyvän vesihuollon* -kriteerit, jotka sisältävät myös yhdyskuntajätevesien käsittelyä koskevia tavoitteita, ja joissa tunnistetaan olennaiset kehityskohteet ja linjataan strategiset tavoitteet vesihuoltolaitosten ja erillisinä organisaatioina toimivien jätevedenpuhdistamoiden toiminnan kehittämiseksi;
- sitoutuvat omassa toiminnassaan sekä yhteistyössä muiden sopimusosapuolten kanssa edistämään vesiensuojelun kehittämishankkeita, joilla tuetaan sopimukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista;
- tekevät yhteistyötä muiden sopimusosapuolten kanssa haitallisiin aineisiin liittyvässä tiedonhankinnassa esimerkiksi keskitetysti toteutetuilla hankkeilla, joilla on mahdollista koota haitta-ainetietoa kustannustehokkaasti ja laadukkaasti;
- viestivät yhteistyössä muiden sopimusosapuolten kanssa sopimuksen tavoitteista, hyödyistä ja sopimuksella saavutetuista tuloksista jäsenistölleen sekä yleisesti toimialallaan;
- raportoivat tekemistään toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista ministeriölle kohdassa 6 sovitulla tavalla; ja
- osallistuvat tarvittaessa toimenpiteiden päivittämiseen ja lisätoimenpiteiden suunnitteluun, tavoitteiden päivittämiseen/täydentämiseen, sekä sopimuksen jatkokehittämiseen yhdessä muiden sopimusosapuolten kanssa.

4.2 Ministeriö

Tavoitteiden saavuttamiseksi ministeriö toimialansa puitteissa sekä ottaen huomioon käytettävissä olevat keinot ja resurssit:

- laatii yhteistyössä muiden tahojen kanssa *hyvän vesihuollon* -kriteerit, jotka sisältävät myös yhdyskuntajätevesien käsittelyä koskevia tavoitteita, ja joissa tunnistetaan olennaiset kehityskohteet ja linjataan strategiset tavoitteet vesihuoltolaitosten ja erillisinä organisaatioina toimivien jätevedenpuhdistamoiden toiminnan kehittämiseksi;
- sitoutuu omassa toiminnassaan sekä yhteistyössä muiden sopimusosapuolten kanssa edistämään vesiensuojelun kehittämishankkeita, joilla tuetaan sopimukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista;
- tekee yhteistyötä muiden sopimusosapuolten kanssa haitallisiin aineisiin liittyvässä tiedonhankinnassa;
- tiedottaa lupa- ja valvontaviranomaisia sopimuksesta;
- tiedottaa vesienhoidon suunnittelijoita sopimuksen huomioon ottamisesta, kun laaditaan ja tarkastellaan vesienhoitosuunnitelmia ja -toimenpideohjelmia, sekä merenhoitosuunnitelmaa ja sen toimenpideohjelmaa;
- laatii yhteistyössä muiden sopimusosapuolten kanssa kuvauksen siitä, kuinka typenpoiston tarve määritetään (VEMALA-työkalun hyödyntäminen mahdollisuuksien mukaan tarpeen arviointiin ja tiedon tuottamiseen) puhdistamon ympäristölupahakemuksessa ja kuinka se otetaan huomioon puhdistamon ympäristöluvassa;
- kuvaa yhteistyössä muiden sopimusosapuolten kanssa selkeästi yhdyskuntajätevesiasetuksen (888/2006) liitteen B ”Yhdyskuntajätevesien tarkkailu ja sen tulosten arviointi” kohdassa 4 mainitun poikkeuksellisen tilanteen, jolloin veden laadun ääriarvoja ei oteta huomioon puhdistustulosten arvioinnissa;
- viestii yhteistyössä muiden sopimusosapuolten kanssa sopimuksen tavoitteista, hyödyistä ja saavutetuista tuloksista;
- seuraa sopimuksen tavoitteiden saavuttamista ja arvioi sopimuksen vaikuttavuutta, sekä laatii yhteenvedot sopimusosapuolten ja sitoumuksen tehneiden vesihuoltolaitosten ja erillisinä organisaatioina toimivien jätevedenpuhdistamoiden toimenpiteistä ja saavutetuista tuloksista sopimuksen kohdassa 6 sovitulla tavalla;
- sopimuksen kohtien 6 ja 8 mukaisesti arvioi tarvetta/mahdollisuuksia sopimuksen päivittämiseksi/täydentämiseksi, päättää tarvittaessa sopimuksen päivittämisen/täydentämisen käynnistämisestä tai irtisanomisesta ja osallistuu tarvittaessa sopimuksen muutosten suunnitteluun, sekä osallistuu tarvittaessa sopimuksen kohdassa 3 mainittujen toimenpiteiden päivittämiseen ja lisätoimenpiteiden suunnitteluun, sekä tavoitteiden päivittämiseen/täydentämiseen, sekä osallistuu sopimuksen jatkokehittämiseen yhdessä muiden sopimusosapuolten kanssa; ja
- vastaa mahdollisimman pian sopimuksen muuttamisesta sopimukseen sitoumuksen tehneiden tiedottamisesta sopimukseen tehtyjen muutosten osalta.

5

VESIHUOLTOLAITOSTEN JA ERILLISINÄ ORGANISAATIOINA TOIMIVIEN JÄTEVEDENPUHDISTAMOJEN SITOUTUMINEN SOPIMUKSEEN

Sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen yksittäiset vesihuoltolaitokset ja jätevedenpuhdistamot (ollessaan erillisiä organisaatioita) voivat sitoutua sopimuksen tavoitteiden edistämiseen ja vähintään neljän (4) niitä koskevan toimenpiteen toteuttamiseen tekemällä oman erillisen sitoumuksen sitoumus2050.fi -sivustolla. Sivustolla on ohjeistettu tarkemmin, miten sitoumus tehdään ja mitä sitoumuksen tekijöiltä veloitetaan. Ministeriö hyväksyy erikseen tehdyt sitoumukset.

Sitoumuksen voivat tehdä pääsääntöisesti kaikki ympäristöluvanvaraisesti yhdyskuntajätevesiä käsittelevät vesihuoltolaitokset tai erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot. Sitoumuksen tulee täyttää green deal -sitoumuksille asetetut vaatimukset. Sitoumus on asetettujen vaatimusten mukainen, kun se on laadittu noudattaen green deal -sopimuskohtaista sitoumusten tekemiseen liittyvää ohjeistusta (julkaistu sitoumus2050.fi -sivustolla). Tehdessään sitoumuksen toimija hyväksyy samalla tämän sopimuksen sisällön ja yhteiskuntasitoumuksen periaatteet.

Vesihuoltolaitokset ja erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot määrittelevät sitoumuksessaan omat tavoitteensa, toimenpiteensä ja niiden toteutustavan toimintaansa sopivalla tavalla. Edistääkseen edellä kohdassa 3 kuvattujen tavoitteiden saavuttamista vesihuoltolaitokset ja erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot toteuttavat vapaaehtoisesti alla luetelluista asiakokonaisuuksista vähintään neljä (4) paikallisiin olosuhteisiin soveltuvaa toimenpidettä vesistökuormituksen vähentämiseksi.

Vesihuoltolaitos tai erillisenä organisaationa toimiva jätevedenpuhdistamo:

- asettaa toiminnalleen omia tavoitteita yhdyskuntien jätevesien käsittelymisestä ympäristöön aiheutuvan ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormituksen vähentämiseksi (sitoumusten raportoinnissa ei seurata mahdollisia määrällisiä tavoitteita, vaan toimenpidettä seurataan mittarilla toteutunut/ei toteutunut);
- kehittää omaa toimintaansa ravinteiden poiston tehostamiseksi;
- kehittää omaa toimintaansa ravinteiden kierrättämisen tehostamiseksi;
- vähentää päästöjään verkostojen hallintaan, saneeraukseen, vuotovesiin ja ylivuotoihin keskittyvillä hankkeilla;
- kehittää omaa toimintaansa viemärylivuotojen vähentämiseksi;
- edistää omalla toiminnallaan riskien hallintaa ja uusien hyvien käytäntöjen käyttöönottoa organisaatiossaan ja jakamista toimialalla;
- tuottaa ja jakaa uutta tietoa haitallisten aineiden esiintymisestä jätevesissä, haitallisten aineiden päästölähteistä jätevesiin sekä haitallisten aineiden käytön vähentämisestä päästölähteellä;
- lisää tietoisuutta haitallisten aineiden käytöstä viemärintialueella esimerkiksi tiedotuskampanjoilla; ja
- kehittää hulevesien hallinnan käytäntöjä yhteistyössä kaupunkien ja kuntien kanssa.

Lisäksi vesihuoltolaitokset ja erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot voivat toteuttaa muita toimenpiteitä yhdyskuntajätevesistä aiheutuvan vesistökuormituksen vähentämiseksi.

6

RAPORTOINTI, ARVIOINTI JA SOPIMUKSEN PÄIVITTÄMINEN

Vähintään 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoiden aiheuttamaa vesistökuormitusta seurataan vuosittain ympäristöhallinnon tietojärjestelmään toimitettujen puhdistamoiden valvontatarkkailutietojen avulla. Sopimuksen johtoryhmä seuraa vuosittain:

- kaikkien vähintään 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoiden ympäristölupien lupamääräyksissä määriteltyihin raja-arvoihin verrattavia velvoitetarkkailussa ilmoitettavia tuloksia;
- kaikkien vähintään 2 000 AVL jätevedenpuhdistamoiden aiheuttamaa BOD-, fosfori-, ammoniumtyppi- ja kokonaistyyppikuormitusta (yhteensä tonnia); ja
- ministeriön, yhdistysten ja sitoumuksen tehneiden toimijoiden tekemiä toimenpiteitä, sekä niiden edistymistä ja vaikuttavuutta.

Yhdistykset raportoivat tekemistään toimenpiteistä kalenterivuositteittäin suoraan ministeriölle. Raportoinnista tulee ilmetä yhdistysten toteuttamat toimenpiteet kuvauksineen, sekä arvio toimien vaikuttavuudesta. Mahdollisuuksien mukaan toimien laajuudesta ja vaikuttavuudesta raportoidaan kvantitatiivisten mittarien avulla. Raportointi tapahtuu aina raportointivuotta seuraavan vuoden toukokuun loppuun mennessä.

Sitoumuksen tehneet vesihuoltolaitokset ja erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot raportoivat tekemistään toimenpiteistä kalenterivuositteittäin sitoumus2050.fi -sivustolla. Raportointi tapahtuu aina raportointivuotta seuraavan vuoden toukokuun loppuun mennessä. Ministeriö koostaa toimijoiden sitoumus2050.fi -sivustolla raportoimista toimenpiteistä sekä sopimusosapuolten tekemistä toimenpiteistä ja saavutetuista toimialatasoisista tuloksista vuosittaisen yhteenvetön johtoryhmän hyödynnettäväksi. Yhteenveto laaditaan elokuun loppuun mennessä.

Muilta osin sopimuksen tavoitteiden toteutumista seurataan erillisselvityksillä, joiden toteuttamisesta ja sisällöstä sovitaan sopimusosapuolten kesken.

Lisäksi ministeriö laatii tai teettää osin tai kokonaisuudessaan ulkopuolisella riippumattomalla taholla sopimuksen ensimmäisten kolmen täyden soveltamisvuoden raportoitujen tulosten perusteella kokonaisvaltaisen arvioinnin sopimuksessa mainittujen toimenpiteiden vaikutuksista ja tehokkuudesta sopimuksen tavoitteiden saavuttamisessa. Samalla arvioidaan yleisesti sopimuksen vaikutuksia. Tämän arvioinnin jälkeen sopimuksen kokonaisvaltainen arviointi tehdään aina tarvittaessa ja sopimuksen mahdollisten jatkokausien eri vaiheiden tarpeet huomioiden. Sopimuksen vaikutusten ja tehokkuuden kokonaisvaltaisten arviointien tulokset julkaistaan sitoumus2050.fi -sivustolla.

Jos kokonaisvaltainen arviointi osoittaa, että toteutetut toimenpiteet eivät ole tarpeeksi tehokkaita sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tai sopimuksen tavoitteiden tulisi olla kunnianhimoisempia tai kattavampia, arvioi ministeriö tarvetta päivittää tavoitteita ja/tai sopimuksen toimenpiteitä, täydentää sopimusta uusilla toimenpiteillä ja/tai tavoitteilla, tai mahdollisesti muille tarkoituksenmukaisille ohjaukskeinoille. Mikäli ministeriön harkinnan perusteella on sopimuksen toimenpiteitä ja/tai tavoitteita päivittämällä tai sopimusta uusilla toimenpiteillä ja/tai tavoitteilla täydentämällä mahdollista saavuttaa sopimukselle asetetut tavoitteet tai vastata arviointihetken tarpeisiin/vaatumuksiin liittyen tavoitteisiin, päättää ministeriö esittää johtoryhmälle sopimuksen päivittämisen/täydentämisen käynnistämistä.

Mikäli ministeriön harkinnan perusteella sopimuksen toimenpiteitä ja/tai tavoitteita päivittämällä tai sopimusta uusilla toimenpiteillä ja/tai tavoitteilla täydentämällä ei ole mahdollista saavuttaa sopimukselle asetettuja tavoitteita tai vastata arviointihetken tarpeisiin/vaatumuksiin liittyen tavoitteisiin, tai sopimuksen lisäksi tarvitaan muita tarkoituksenmukaisia ohjauskeinoja, ministeriö harkitsee ja päättää tarpeen mukaan muiden tarkoituksenmukaisten ohjauskeinojen suunnittelun käynnistämisestä ja mahdollisesta käyttöönnotosta.

7

JOHTORYHMÄ

Sopimuksen toteuttamista seuraamaan asetetaan johtoryhmä, joka koostuu sopimusosapuolten edustajista. Johtoryhmän puheenjohtajana ja koollekutsujana toimii ministeriö. Tarvittaessa ja sopimusosapuolten (johtoryhmän) yhteisellä päätöksellä voidaan johtoryhmää täydentää myös muilla jäsenillä. Johtoryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa käsittelemään muun muassa edellisen kalenterivuoden aikana saavutettuja tuloksia ja tehtyjä toimenpiteitä sekä niiden edistymistä ja vaikuttavuutta. Tämän lisäksi johtoryhmä kokoontuu aina tarvittaessa.

Johtoryhmän tehtävänä on seurata ja edistää sopimuksen tavoitteiden toteutumista ja osallistua sopimuksen tavoitteiden ja niiden saavuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden kehittämiseen. Johtoryhmä vastaa mahdollisten uusien tavoitteiden tai toimenpiteiden suunnittelusta ja täydentämisestä sopimukseen ja nykyisten tavoitteiden tai toimenpiteiden päivittämisestä sopimuksen kohtien 3 ja 6 mukaisesti, sekä suunnittelee muut tarpeelliset/tehtävät muutokset ja päättää yhteisellä päätöksellä sopimuksen päivittämisestä/täydentämisestä edellä mainittujen osalta ja päivittää sopimusta tämän mukaisesti. Muun muassa ministeriön laatimia edellä kohdassa 6 kuvattuja yhteenvetoja ja kokonaisvaltaisen arvioinnin tuloksia hyödynnetään johtoryhmätyöskentelyssä. On huomattava, että sopimuksen päivittäminen/täydentäminen aiheuttaa tarpeen päivittää/täydentää tehdyt sitoumukset vastaamaan tehtyjä muutoksia.

Johtoryhmän yhteisellä päätöksellä tarkoitetaan johtoryhmän kaikkien jäsenten (kaikkien sopimusosapuolten) hyväksymää päätöstä. Johtoryhmässä pyritään toimimaan tavalla, jolla kaikille sopiva ratkaisu löydettäisiin.

SOPIMUKSEN KESTO, IRTISANOMINEN, SOPIMUKSESTA JA SITOUKSESTA IRTAUTUMINEN SEKÄ SOPIMUKSESTA JA SITOUKSESTA EROTTAMINEN

Sopimus tulee voimaan, kun se on allekirjoitettu ja **on voimassa vuoden 2027 loppuun asti** ja sen jälkeen ilman eri sopimusta aina vesienhoitokausi (6 vuotta) kerrallaan, kunnes toisin sovitaan. Sopimuksen ensimmäinen määrällisiä tavoitteita koskeva vuosi on 2022.

Tämän sopimuksen osapuolet ja sitoumuksen tehneet vesihuoltolaitokset ja erillisinä organisaatioina toimivat jätevedenpuhdistamot pyrkivät toimimaan siten, että sopimuksen toimenpiteet ja tavoitteet toteutuvat.

Jos tämä sopimus on ristiriidassa lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten kanssa, on etusija annettava laille, säännökselle tai määräykselle. Tämä sopimus ei estä ministeriötä/valtiota valmistelemasta sääntelyä tai ryhtymästä toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden tai Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöön panemiseksi.

Ministeriö voi irtisanoa tämän sopimuksen, jos 1) toimintaympäristö tai -olosuhteet ovat muuttuneet sopimuksen solmimistilanteeseen verrattuna olennaisesti ja tavalla, jota sopimusosapuolet eivät ole voineet kohtuudella ennakoida, 2) tehdyn kokonaisvaltaisen arvioinnin ja ministeriön sen perusteella tekemän arvion mukaan sopimuksen toimenpiteitä ja/tai tavoitteita päivittämällä tai sopimusta uusilla toimenpiteillä ja/tai tavoitteilla täydentämällä ei ole mahdollista saavuttaa sopimukselle asetettuja tavoitteita tai vastata arviointihetken tarpeisiin/vaatumuksiin liittyen tavoitteisiin tai 3) kokonaisvaltaisen arvioinnin jälkeen käynnistettävissä esitetystä sopimuksen toimenpiteiden ja/tai tavoitteiden päivittämisestä/täydentämisestä ei ministeriön harkinnan perusteella saada päivitettyä/täydennettyä sopimusta sopimuksen tavoitteiden saavuttamisen tai arviointihetken tarpeiden/vaatumusten kannalta tarpeeksi tehokkailla muutoksilla.

Yhdistys, vesihuoltolaitos tai erillisenä organisaationa toimiva jätevedenpuhdistamo voi irtisanoutua sopimuksesta tai sitouksesta ilmoittamalla siitä kirjallisesti ministeriön erikseen määrittelemälle yhteyshenkilölle. Mikäli yhdistys irtisanoutuu sopimuksesta, tulee arvioida, voidaanko sopimuksen nähdä edelleen olevan tarpeeksi kattava, vai tulisiko sopimuksen voimassaolon päättyä yhdistyksen irtisanoutumisen ajankohtaan. Arvion tekee ministeriö.

Ministeriö voi erottaa yhdistyksen sopimuksesta tai vesihuoltolaitoksen tai erillisenä organisaationa toimivan jätevedenpuhdistamon sitouksesta, jos se ei toteuta niitä velvoitteita, joihin se on sitoutunut. Erottamisperusteena ovat toistuvat laiminlyönnit sopimuksen tai sitoumuksen mukaisten velvoitteiden toimeenpanossa tai niiden raportoinnissa. Havaittuaan sopimus- tai sitoumusvelvoitteen laiminlyönnin, ministeriö lähettää yhdistykselle, vesihuoltolaitokselle tai erillisenä organisaationa toimivalle jätevedenpuhdistamolle huomautuksen. Jos yhdistys, vesihuoltolaitos tai erillisenä organisaationa toimiva jätevedenpuhdistamo ei sille annetussa kohtuullisessa määräajassa korjaa toimintaansa hyväksyttävästi, voi ministeriö päättää sen erottamisesta. Mikäli yhdistys erotetaan sopimuksesta, tulee arvioida, voidaanko sopimuksen nähdä edelleen olevan tarpeeksi kattava, vai tulisiko sopimuksen voimassaolon päättyä yhdistyksen erottamisen ajankohtaan. Arvion tekee ministeriö.

Mikäli sopimusta päivitetään/täydennetään myöhemmin, hyväksyy johtoryhmä yhteisellä päätöksellä muutokset sopimukseen ja niiden voimaantulon. Sopimukseen tehdyt sitoumukset päivitetään/täydennetään tarvittaessa vastaamaan päivitetyn/täydennetyt sopimuksen sisältöä muutosten voimaantuloon mennessä. **Mikäli vesihuoltolaitos tai erillisenä organisaationa toimiva jätevedenpuhdistamo ei hyväksy muutoksia sopimuksessa (ja mahdollisesti myös sitoumuksessa), on sen ilmoitettava sitoumuksesta irtisanoutumisestaan kirjallisesti ministeriön erikseen määrittelemälle yhteyshenkilölle viimeistään muutosten voimaantuloon mennessä.** Sitoumuksen voimassaolo loppuu kyseisen toimijan osalta irtisanoutumisen ajankohtaan. Ilman erillistä kirjallista irtisanoutumisilmoitusta vesihuoltolaitoksen ja erillisenä organisaationa toimivan jätevedenpuhdistamon katsotaan hyväksyneen sopimukseen tehdyt muutokset. Sitoumukset tulee tarvittaessa päivittää/täydentää sovituissa määräajassa.

Tämä sopimus ja sitoumukset ovat oikeudelliselta luonteeltaan sen kaltaisia, **ettei sopimusosapuolille tai sitoumuksen tehneille vesihuoltolaitoksille tai erillisinä organisaatioina toimiville jätevedenpuhdistamoille voi aiheutua missään tilanteissa sopimusta tai sitoumusta koskien seuraamuksia, kuten vahingonkorvausvelvollisuutta tai muita oikeudellisia sanktioita.** Tilanteet koskevat esimerkiksi sopimuksen irtisanomista, sopimuksesta tai sitoumuksesta irtautumista tai niistä erottamista sekä tilanteita, joissa on kyse muutoin sopimuksen mukaisen velvoitteiden noudattamisesta.

Tämä sopimus laaditaan yhtenä kappaleena, joka säilytetään ministeriössä. Yhdistyksille toimitetaan jäljennökset allekirjoitetusta sopimuksesta.

Allekirjoitettu sopimus julkaistaan sitoumus2050.fi -sivustolla.

ALLEKIRJOITUKSET

Päivämäärä ja paikka: 12.10.2021 Helsinki

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

Krista Mikkonen
ympäristö- ja ilmastoministeri
Ympäristöministeriö

Päivämäärä ja paikka: 8.10.2021 HELSINKI

Tarja Haaranen

Tarja Haaranen
ylijohtaja
Ympäristöministeriö

Päivämäärä ja paikka:

12.10.2021 Helsinki

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Timo Reina'.

Timo Reina
varatoimitusjohtaja
Suomen Kuntaliitto ry

Päivämäärä ja paikka:

Miira Riipinen
johtaja, Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö
Suomen Kuntaliitto ry

Päivämäärä ja paikka: 8.10.2021 Kemi

Juha Hiltula
hallituksen puheenjohtaja
Suomen Vesilaitosyhdistys ry

Päivämäärä ja paikka: 8.10.2021 Ylöjärvi

Osmo Seppälä
toimitusjohtaja
Suomen Vesilaitosyhdistys ry

Liite 1. Yhdyskuntajäteveden puhdistamisen green deal -sopimus

Esimerkki puhdistamokohtaisesti tehtävästä tarkastelusta kunakin tarkasteluvuotena.

Esimerkkipuhdistamo A

AVL 13 600

		Lupamääräysten täyttyminen				Ympäristöluvan lupamääräyksen		määräyksiä	parempia kuin määräys	
		1/2018	2/2018	3/2018	4/2018	2018	raja-arvo	kpl	kpl	%
BOD _{7ATU}	mg/l	2,0	2,7	2,6	3,5		10	18	17	94,4
COD _{Cr}	mg/l	28	23	23	26		80			
kok-P	mg/l	0,3	0,20	0,15	0,16		0,3			
kiintoaine	mg/l	5,1	3,4	9,9	5,9		15			
NH ₄ -N	mg/l					1,2	4			
kok-N	%					81	70			
Virtaama	m ³ /d	3282	3499	2171	2522	2869				

vihreä - parempi kuin määräys
sininen - yhtä kuin määräys

Toiminnan nykytila

Yhdyskuntajätevedenpuhdistamojen green deal -sopimusta varten oli syytä tarkastella puhdistamojen toiminnan nykytilaa. Tarkastelu perustui puhdistamojen ympäristölupien mukaisten raportointien tietoihin. Tiedot toimitetaan ELY-keskuksittain puhdistamojen ympäristölupien valvojille ja tallennetaan ympäristöhallinnon tietojärjestelmään.

Tulokset lasketaan ympäristöluvan mukaisen näytteenoton, näytteiden analyysitulosten ja ympäristöministeriön julkaisussa ”Yhdyskuntajätevesien puhdistuslaitosten päästöjen seuranta ja raportointi - hyvien menettelytapojen kuvaus” (2011) esitettyjen laskentatapojen mukaisesti.

Ensimmäiseen tarkasteluun koottiin 164 puhdistamon tulokset vuodelta 2018. Vuosi 2018 oli myös yhdyskuntajätevesidirektiivin mukaisen raportoinnin vuosi, jolloin direktiivin raportoinnin piirissä oli 148 puhdistamoa. Tuloksista laskettiin puhdistamoittain, ELY-keskuksittain ja valtakunnallisesti puhdistamojen aiheuttama orgaanisen aineen (BOD₇ATU) ja kokonaisfosforin kuorma vesiin. Tulosta verrattiin tilanteeseen, jossa puhdistamon tulos olisi ollut täsmälleen sama kuin ympäristöluvassa asetetun raja-arvon mukainen kuormitus. Yksittäisten laskentajaksojen puhdistustuloksia vertailtiin lupamääräyksissä asetettuihin raja-arvoihin ja laskettiin, kuinka moni tuloksista oli parempi kuin asetettu lupamääräyksen raja-arvo. Tulosten yhteenveto on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1.

2018		164 puhdistamoa		
		lupa sallii	toteutuma	%
BOD ₇ ATU	t/a	4806,11	2790,40	58,1
kok-P	t/a	155,962	113,955	73,1
		määräyksiä	parempia kuin määräys	%
lupamääräykset				
AVL > 10 000	kpl	1241	1072	86,4
AVL ≤ 10 000	kpl	1212	1005	82,9

Koska vuosi 2018 oli vähäsateinen, oli syytä tarkastella myös vuosia, jolloin sade- ja lumensulamisvedet eli hulevedet aiheuttivat erillisviemäröinneistä huolimatta virtaaman kasvua puhdistamoille. Virtaaman kasvu ei kuitenkaan suoraan merkitse kuormituksen kasvua, koska hulevedet ovat pitoisuuksiltaan laimeita. Tällaisiksi vuosiksi valikoituivat vuodet 2015 ja 2019. Koska kaikkien 164 puhdistamon tarkastelu olisi ollut työlästä, katsottiin tarkoituksenmukaiseksi ottaa tarkasteluun yhdyskuntajätevesidirektiivin piiriin kuuluvista yli 2000 AVL puhdistamoista 40 suurinta, joiden piirissä on yli 80 % direktiivilaitosten asukasvastineluvun mukaisesta tulo-kuormasta. Näiden puhdistamoiden, jotka kaikki ovat asukasvastineluvultaan suurempia kuin 35 000, osalta tarkasteltiin uudestaan myös vuosi 2018. Tulokset on esitetty taulukoissa 2-4.

Taulukko 2.

2015		40 puhdistamoa		
		lupa sallii	toteutuma	%
BOD ₇ ATU	t/a	4346,82	2328,30	53,6
kok-P	t/a	141,405	104,865	74,2
		määräyksiä	parempia kuin määräys	%
lupamääräykset	kpl	628	574	91,4

Taulukko 3.

2018		40 puhdistamoa		
		lupa sallii	toteutuma	%
BOD ₇ ATU	t/a	3760,13	2196,98	58,4
kok-P	t/a	116,855	83,823	71,7
		määräyksiä	parempia kuin määräys	%
lupamääräykset	kpl	628	551	87,7

Taulukko 4.

2019		40 puhdistamoa		
		lupa sallii	toteutuma	%
BOD ₇ ATU	t/a	4154,36	2106,09	50,7
kok-P	t/a	128,488	83,138	64,7
		määräyksiä	parempia kuin määräys	%
lupamääräykset	kpl	629	580	92,2

Lisäotoksen perusteella tehty tarkastelu osoitti, että tarkasteluvuoden märkyydellä tai kuivuudella ei havaittu olevan merkittävää systemaattista vaikutusta tuloksiin. Näiden tarkastelujen tulosten perusteella määritettiin sopimuksen taulukossa 1 esitetty puhdistamojen todellisen vuosikuormituksen enimmäistavoite orgaanisen aineen (BOD₇ATU) ja fosforin suhteen sekä lupamääräyksiä parempien puhdistustulosten osuus eri AVL-kokoluokan puhdistamoilla.

Suomen Vesilaitosyhdistys ry teki sovitusti kokonaistypen ja ammoniumtypen kuormista vesiin ja niiden vertailusta lupamääräyksissä asetettujen raja-arvojen mukaisesti kuormitusmääriin lisätarkastelun perustuen edellisten tarkastelujen laskentataulukoihin. Puhdistamokohtaisista taulukoista laskettiin ammoniumtyypikuorma vesiin niiden laitosten osalta, joiden lupapäätöksessä oli asetettu enimmäispitoisuusraja-arvo ammoniumtyypelle. Näistä laskettiin sitten puhdistamoittain, ELY-keskuksittain ja valtakunnallisesti puhdistamojen aiheuttama ammoniumtypen kuorma vesiin.

Kokonaistyyppikuorma laskettiin erikseen sellaisten laitosten osalta, joiden lupapäätöksessä oli annettu kokonaistypen poistoa koskeva määräys. Koska kokonaistyyppiä koskevat määräykset annetaan poikkeuksetta puhdistustehovaatimuksina, laskettiin ensin laitoksiin tulevan jäteveden kokonaistyyppikuormien ja puhdistustehovaatimusten perusteella laitosten luvan mukaiset kokonaistyyppikuormat vesiin. Näitä verrattiin laitosten aiheuttamiin todellisiin kokonaistyyppikuormituksiin laskemalla erikseen kerätyistä puhdistetun jäteveden kokonaistyyppipitoisuuksista kuormitukset vesiin. Ammoniumtypen ja kokonaistypen tarkastelut on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5.

2018	lupa sallii		toteutuma	
	77 puhdistamoa			%
Ammoniumtyppi	t/a	802	401	50,0
	34 puhdistamoa			
Kokonaistyyppi	t/a	4360	3560	74,7

Ammoniumtypen ja kokonaistypen kuormitustarkastelujen perusteella Suomen Vesilaitosyhdistys ry:n viemärlaitosryhmä määrittäi sopimuksen taulukossa 1 esitetyt puhdistamojen todellisen vuosikuormituksen enimmäistavoitteet ammoniumtypen ja kokonaistypen suhteen.